

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кенгеш

Кючню бирикдириу – наркотиклеге къажау кюрешни къыйматлы амалы

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Къабарты-Малкъар Республиканы Наркотиклеге къажау комиссиясыны жыйылыуун бардыргъанды. Аны ишине КъМР-ни Парламентини Председатели **Татьяна Егорова**, КъМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусулканы Алий**, РФ-ни Президентини СКФО-да толук эркинликке келечисини КъМР-де баш федерал инспектору **Тимур Махоев**, республиканы толтуруучу эмда муниципал власть органларыны, надзор, право низамны сакълауучу эмда кюч структураларыны келечилери къатышхандыла.

Жыйылыуу башлай, Казбек Коков былай дегенди: «Аманлыкъны къауумла асламлы басма эмда коммуникация амаллары аманлыкъ ишлеринде, ол санда наркотиклени законсуз сатыу-алыууда кенг хайырлана барадыла. IT-технологияла алагда аттарын жашырынлыкъда тутаргъа, алай бла аманлыкъ ишлерин чырмаусуз этерге, наркотикленден тышген файданы букъдурмазгъа онг бередила. Аны себепли терк къармашыргъа, излеу ишни, профпактика мадарлары андан ары кючлендире барыргъа, Интернетни бла IT-технологиялары болушлуклары бла этилген аманлыкъланы жолларын кесиюну жангы

формаларын бла амалларын кийирдирге керекди».

Наркотиклеге къажау кюреш къалай баргъаныны юсюнден КъМР-де ич ишлени министри **Василий Павлов**, КъМР-ни жаш тёлнюно ишлери жаны бла министри **Азамат Люев**, Бахсан муниципал районну администрациясыны башчысы **Артур Балкизов**, Май муниципал районну администрациясыны башчысыны орунбасары **Ольга Безудная** билдиргендила.

Тобешиюну кезиюнде белгиленнгенича, информация

технологиялары хайырларыны бла этилген аманлыкъланы кёб бейгенлери наркотиклени жайылыуларына къажау кюрешге уллу чырмаулыкъ этедила.

Сёз шахарлары араларында жорюген транспортха кюрешюню кючлендириу юсюнден да баргъанды. Наркотиклеге къажау кюреш къыйматлы болуручюн право низамны сакълауучула, саулыкъ сакълау эмда билим беруу учредженила, жамауат биригиуле да бирге келишип ишлерге керекдила деп, жыйылгъанла

алай оюмгъа келгендила.

Республиканы Башчысы жаш тёлню биригиуле да бу ишге кеслерини юлюшлерин къошханларын эсгертгенди, алай республикада жаш тёлнюно наркотиклеге къажау къыймылдауун айналыргъа керек болгъанын чертгенди. Аны бла бирге жаш тёлню бла ишленген адамлары хазырлаугъа, усталыкъларын ёсдюрюрге да эс бурургъа тийишлиди, дегенди, деп билдиргенди КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресслужбасындан.

Оноу

Жангы байрам

ТОХТАШДЫРЫЛГЪАНДЫ

Энди 30 сентябрьде Донецк Халкъ Республиканы, Луганск Халкъ Республиканы, Запорожье эмда Херсон областлары Россей Федерациягъа къошулгъанларыны кюню белгиленирдики. Аны юсюнден законну РФ-ни Къырал Думасы 19 сентябрьде бардырылгъан жыйылыуунда къабыл кёргенди.

– Президент кёргозтген законну Къырал Дума биринчилени санында къабыл кёргенди. Фракцияла барысы да бу башламчылыкъны тогге санагъандыла, – дегенди Думаны башчысы Вячеслав Володин. – Ол регионлада жашагъанла орус тилде сёлеширге эркинликлерин, тарыхларын, динни, маданиятларын кёп жылланы ичинде къорулап кюрешгендила, ахырында Россей бла бирге болуруну сайлагъандыла. Аллай кюн халкъны эсинде ёмюрлеге сакъланырча этгенибиз тюздө.

Законда айтылгъаныча: «...2022 жылны 30 сентябрьи жангы тарыхха Донецк Халкъ Республика, Луганск Халкъ Республика, Запорожье бла Херсон областла, субъект эркинликке берилип, Россей Федерациягъа киргенлерини кюнюча белгиленирдики. Закон ол республикалада бла областлада жашагъан халкъаны тарых бирлигине, миллиондан аслам адамны излемлерине, кеслерини политика болумлары сайларгъа, экономика, социал, маданият айынуларыны жолларын белгилерге эркинликлерине таянып чыгъарылгъанды...»

ТИКАЛАНЫ **Фатима** хазырлагъанды.

Даража

Таза жүректен алгъышлаула, ыспас эмда махтау

Эркин тутушуудан Белград шахарда бардырылгъан дуняны чемпионатында хорлагъан Мусулканы Исмайыл тюнене Нальчикке келгенди. Шахарыбызны аэропортунда анга тюрберге кёп адам келгенди. Аланы араларында республиканы миллетлерини келечилери болгъаныла. Исмайылны алгъышларгъа келген къонакъланы араларында КъМР-ни спорт министри Ислам Хасанов, Нальчик шахарны администрациясыны башчысы Таймураз Ахохов, район эм эл администрациясыны башчылары, атлары айтылгъан спортчула Локияяны Жамболат, Асланбий Хуштов, Ануар Гедуев да бар эдиле.

Сербияны ара шахарындан келген чемпионга «Балкария» ансамблны солистлери гоппан аякъ эм хычинле бла тюрбегендила. Ызы бла алгъыш сёз айтыргъа белгилли журналист Ботталаны Мухтаргъа сёз берилгенди. Ол Исмайылгъа миллетибизни атын битен дунягъа белгилли этип, былай жетишим болдургъанына къарачай-малкъар халкъны атындан ыспас этгенди. Башха кёп миллетлени келечилерини араларында таулу жашны

былай дуняны чемпиону болгъаны эмда келир жыл бардырыллыкъ жай Олимпиада оюнга къатышыргъа эркинлик алгъаны болмагъанча уллу жетишимге санагъанын айтханды.

Ызы бла сёз КъМР-ни спорт министри Ислам Хасановха берилгенди. Ол Исмайыл бу муратына жетерге кёп къыйын салгъанын белгилегенди.

– Бизни барыбызны да эсибиздеди, талай жыл мындан алгъа

кезиуло эришиуде Исмайылны жүрегин къыйнап, хорламгъа жолун кесгенлери. Андан сора ол кесини къаруун тышында сынаргъа таукек болгъан эди. Къалай алай болса да, кесини биринчи атламларыны туугъан эли Хасанияда этип, ма бюгюн биз кёрген жетишимни болдургъанды. Келир жыл бардырыллыкъ Олимпиада оюнда да бизни къуандырыр деп ышанабыз, – дегенди министр.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Комиссия

Федерал проектлени бла программаланы толтурууга — энчи эс

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** Регионланы айнытуу жаны бла правительстволу комиссияны президиумуну жыйылыуна къатышханды. Ол видеоконференция халда Россейни Правительствосуну вице-премьери **Марат Хуснуллин** таматалыгында бардырылганды.

Кенгешге профилли министрстволаны, кырал корпорацияланы, финанс бөлүмнү оңуучулары, регионланы башчылары кшошулганды. Анда кыруулуш бөлүмнү аллында турган план борча, миллет проектлени бла федерал программаланы бардырылулары, регион ЖКХ ызыланы кюз-кыш кезиуге хазырлылыклары сюзюлгөнди.

Зампред губернаторланы инвестиция-кыруулуш циклына заман болжалын эсеплеуно магъаналыгына эслерин бургъанды: «Биз аны кысхартыр ючюн тири кюешебез. Келир жылдан башлап «Стройкомплекс.РФ» информация система ишлериде, системалары бла бирге ары битеу регионла кшошулукдула. Ол анда тынгылы кыруулушну цифралы двойниклерин жарашдырыуга онг берликди».

Кыруулуш эм ЖКХ министр **Ирек Файзуллин** регионла жылуу берген кезиуге хазырлануу жаны бла ишлерин тамамлап бошай турганларын билдиргенди. «Сынап кёрюу жаны бла жумушла да толтуруладыла, ол а жашау журт-коммунал мюлк бөлүмнү,

энергетиклени, оңу этген организацияланы, бютюдн кёп фатарлы юйлени инженер ызыларына кырауу жаны бла ишлегенлени тынгылы

эс бурууларын излейди. Дагыда энчи эсни газ оборудованианы

кыркыуусузлугуна эмда кёп фатарлы юйледе хауа журюген

системаланы тинтиуге буругъа тийишлиди», — деп белгилегенди Ирек Файзуллин.

Жыйылыуга къатышханла тозураган жашау журтпадан кёчюрюу бла байламлы сорууларны эмда тийрелени комплекс халда айнытуу программаланы бардырылуларын да сюзгендиле.

Марат Хуснуллин миллет проектеле эм федерал программалага кёре толтурулган объектлени кезиуде хайырланууга берилиулерин жалкытырға кереклисин чертгенди. Къабарты-Малкъарда 16 жангы школу кыруулушлары бардырылды, аладан жетииси быылны ахырында хазыр болукдула. Онкология диспансерни, буз къаланы, Нальчикде суткага 500 келгенге кырау онгу болган поликлиниканы кыруулушлары барады, район больницалары 14 поликлиника бөлүмлерин, маданияты 6 махжемесин, 40 мектеп мекяны игилендирилди, дагыда 45 жамаут эмда 111 арбаз тийрени тапандырадыла. 88 объекте жол ишле толтуруладыла.

Жыйылыу

Жалгъан товарла бла ашарыкыла ётюрюлмез ючюн

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Промышленность продукция бла законсуз сатыу-алуу бардырыуга къажаруу кырал комиссияны жыйылыуна къатышханды. Видеобайламлыкъла амал бла кыралган кенгешни РФ-ни Правительствосуну вице-премьери — РФ-ни промышленность эмда сатыу-алуу министри **Денис Мантуров** бардырганды.

Ушакны кезиуде сёз контрафактны, аны сатыу ючюн жууаптылыкны ослеринден барганды, женгил промышленностьну товарларын бла ашарыкылыны законсуз жюрютоуге къажаруу мадарла этилгенлерине энчи эс бурулганды. Пиротехника затланы чыгарыуга бла сатыууга контрольну кюлендирирге, надзор органланы ишлерин бирге тийишдирирге кереклиси чертилгенди.

Жыйылыуда дагыда промышленность товарла россейли рынокка къалай ётгенлерин тинтиуну, аланы келтирирге эркилик берууну амаллары да сюзюлгөндиле, аланы игилендирирге кереклиси да айтылганды. Белгиленгеннича, кыркыуу болганлары бла къалганлары тинтилген товарланы тизмеси кенгертилликди.

Андан сора да, контрафакт дарманла ётюрюлмез ючюн алагъа белгиле салуу иш да андан ары бардырылыкды.

Кырал жумушла

Маданият хазна — Россейни халкыларыны араларында келишүүлүкнү мурдорю

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** «Маданият хазна — Россейни халкыларыны араларында келишүүлүкнү мурдорю» деген темага жораланган «Россейни тарых-маданият хазнасы» деген 9-чу парламентли форумга къатышды. Дербентде бардырылган бу жыйылыу Дагыстанны халкы поэти **Расул Гамзатов** тууганлы 100 жыл толганы белгилеуно чеклеринде бардырылды.

Форумну кезиуде тюрлю-тюрлю секцияла ишлериде, Федерал Жыйылыуну Федерация Советини Председатели Валентина Ивановна Матвиенкону башчылыгында пленар жыйылыу ётерикди. Кёп жылны ичинде бардырылган ишни эсеплери чыгарыллыкдыла, келир кезиуге борча салынырыкдыла.

Гиче шахарлада бла элдеде маданият учреждениаланы айнытууга энчи эс бурулукду. Ала «Маданият» миллет проектни себеллиги бла жангыртылдыла. Жаланда 2022 жылда кыралда 400 чакылы эл маданият юй ишленгенди эмда жангыртылганды. Къабарты-Малкъар Республикада 2019 жылдан бери маданият мекяланы 31 тап халга келтирилгенди, 9-су да ишленгенди. Ол иш андан ары бардырылады.

«Бюгонню форумну магъанасы бек уллуду. Ол маданиятны андан ары айнытууга, миллет адет-тёрелени эмда Россейни битеу инсанлары да бирча багъалы кёрген хазналары сакълауга себеллик ётеригине ишкесиме», — деп чертгенди **Казбек Коков**, жыйылыу башларыны аллында, деп билдиргенди КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасындан.

Таза жүректен алгъышлаула, ыспас эмда махтау

Ахыры.

Аллы 1-чи бетдеди.

Дин кшулуккъу Ахматланы Назир хажи да гёжефибизни мураатына жетгени бла алгъышлап, мындан ары да тохтамай жангы бийиклеге кётюрюле барлыгын тежегенди.

Мусука улуна тюрбер ючюн кшоншу республикаладан да кыонакыла келген эдиле. Энчи къауум Кырачай-Черкес Республикадан болганды. Кырачай халкыны атындан сёлешген Катчиланы Халим хажи ала байлыга келгинчи, Мусукаланы арбазлары жокълап, Исмайыл ючюн этилген кшурманлыкдан да кёргенлерин билдиргенди.

— Исмайыл барыбызны

да кыуандырганды. Аны жетишимси саудай миллеттибизге сауга болганды. Биз бери къалай ёхтемленип келген эсек да, аны къалган жашау да ма бу халда ётсюн, — дегенди сыйлы къонак.

Ызы бла уа сёз Исмайылны кесине берилген эди.

— Билесиз да, манга былайда сёлешгенден эсе, арха Сербияга къайтып, барысы бла да жангыдан тутушуп къайтхан тынч болганын, — деп, гёжеф жыйылыуларны колдоренди.

Ол алайга келген хар адамга да энчи ырызлыгынын билдирип, ыспас этгенди.

— Бюгонню жетишимим ючюн биринчи тренерим Ажоланы Юсюнге ырызлыгымы билдирирге сюеме. Ол хунерими эслеп, секцияга жюрюрге сюймегимде, юйюбюзге келип, аппамдан, атамдан тилеп, алай юйретгенди. Аны ючюн сау болугъуз дейме. Дагыда Дагыстанда тренерлериме, энчи Шеме Шемеевге да бек ырызым. Кеси жашынача эс бёлюн турганды анда болганымда, — дегенди Мусука улу.

Алайдан а битеу къонакыла, жыйылганла да «Азимут» къонакы юйге кшур-

манлыкыга тебиреген эдиле. Аны уллу арбазында уа чемпионга миллетибизни таматарлы, артисттерибиз да жарык тюрбегендиле. Хар ким да Исмайыл бла суратха тюршерге сюе эди. Сабийле, тегерегинден алып, анга ушарга итингенлерин айтхандыла.

Кыонак юйно арбазында уа биринчи сёз Черек районну администрациясыны башчысы орунбасары Уаналаны Азретте берилген эди. Ол а, таулу жаш Венгрияга 44 жылдан бери сакъланган чемпионлукну келтиргенин белгиле, анда да гёжефни

келерине ашыкыганларын билдиргенди. Ызы бла Мусука улуна бла аны тренерлерине къолайлы таулу жашла саугага жарашдырганларын билдирип, аланы иелерине бериге кереклисин чертип, битеу келгенлени арбаздагы сахнаны аллына ётерге чакырганды.

Анда уа аны тренерлери Ажоланы Юсюнге, Шеме Шемеевге, Дагыстанда Мусука улу жарау этип турган Шамиль Умахонов атын жюрюттген спорт арны таматасы Сайфутдин Алиасабовха 500 минг сом аха сертификатла эм таулу бичакыла саугалагандыла. Ызы бла уа Исмайылны кесине деп хазырлыгында берилгендиле. Биринчи сауганы уа къарачайлы модельер Хапчаланы Зарема этгенди. Ол таулу жашау толлу миллет чепкен жарашдырып тутдурганды. Андан сора 6 миллион сомга сертификатла, «Нива» эм «БМВ» машиналадан ачкыла берилгендиле. Кыруулушчу Туртуланы Осман Нальчикде жангы фатардан ачкычланы саугалаганды.

Кыуанчлы жыйылыу кшурманлык бла бошалганды.

ТАПАСХАНЛАНЫ Аминат.
Суратланы **ТЕМУККУЛАНЫ Амина** алганды.

Документле

Къабарты-Малкъар Республикада жашагъанланы хар бирине эмда халкыны баш социал-демография къауумларына жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемин тохташдырыуу юсюнден

Къабарты-Малкъар Ресубликаны Правительствосу

БЕГИМИ

2023 жылны 18 сентябри

Нальчик ш. №198-ПП

«Россей Федерацияда жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемин юсюнден» 1997 жылны 24 октябринде чыгарылган 134-ФЗ номерли Федерал законну 4-чю статьясыны 3-чю пунктуна, «Къабарты-Малкъар Ресубликаны Правительствосу юсюнден» Къабарты-Малкъар Ресубликаны 1999 жылны 20 февралында чыгарылган 5-РЗ номерли Законну 16-чы статьясыны «Ж» пунктуна тийишлиликде Къабарты-Малкъар Ресубликаны

Правительствосу бегим этеди:

Къабарты-Малкъар Ресубликаны Урунуу эмда социал къоруулау министрствосуна кёргозтоюуу бла Къабарты-Малкъар Ресубликада 2024 жылда жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчемин бу халда тохташдырырга: хар адамга – 16 535 сом, ишге жараулулга – 18 023 сом, пенсиячылга – 14 220 сом, сабийлеге – 17 440 сом.

Къабарты-Малкъар Ресубликаны
Правительствосуна Председатели

МУСУКЛАНЫ А.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

«Айныу атламларыбыз кеп чурумлаган къутула баргъаныбызны кёргозмедиле»

Ресубликаны Правительствосуна озган байрам күн ётген кенешинде талай умтуланы эмда торлениулени юсеринден сёлешингенди. Баш темага Къабарты-Малкъары социал-экономика жаны бла айныууу прогнозуу санарга боллукъду. Жыйылынуу Правительствону Председатели Мусукланы Алий бардыргъанды, аны ишине министрстволаны бла ведомстволаны эмда муниципалитетлени башчылары да къатышхандыла.

Сагъынылган прогнозу юсюнден экономиканы айныууу министр Рахайланы Борис халарлагъанды. Ол юч жылга (2024-2026 жж.) жарашдырылгъанды, кесини да эки торлюсю барды. Биринчиси, Борис Магомедович билдиргенге кере, экономиканы ёсююне себеплик этген борчла толуп, хар не да тап келгенине, инвестицияла да кёбейе барлыкларына кере тергелип жарашдырылгъанды, экинчиси а иш шендоча баргъанын эсге алып чыгаргъандыла. Аланы юсеринден айтырны аллында уа министр быйлыны биринчи жарымыны эсеплерин туура этгенди.

Биз кезиуде промышленность производствону индекси 106,8 процент болгъанды, эл мюлк продукцияны чыгаруу а 105 процент болуп, ёсюм кёргозгенди. Баш капиталга инвестицияла андан аз асламырак (105,8%) къошулгъандыла, къурулушда тамамланган ишлени ачыклагъан кёрюмдун уа 117 процентден атлагъанды. Дагында розница сатыу-алуу – 105,5, жакъ теленип берилген жумушланы ёлчери уа 111,6 процент ёсюм кёргозгенди.

Болумга кере ишиз тургъанланы саны да азая барады, дегенди министр. Сагъынылган кезиуде тийишли эсепде 5,3 миң адам бар эди. Ол а ишлерге къолларындан келгенлени 1,2 процентин тутайды. Сёз ючюн, былтыр ол эки процент болгъанды. Айлыкны орталык ёлчери ончю процентте кёбейип 38,8 миң сомга жетгенди.

Прогнозга къайтханда, Рахайланы Борис 2026 жылда аны сагъынылган эки торлюсюнде къаллай тарихле сакълагъанларын билдиргенди. (Экинчиси скобалада жазы барайык).

Алай бла битеуле регион продуктну (ВРП) ёлчери 367,6 (306) миллиард сомга жетерикди, ёсюм 109,9 (105,5) процент боллукъду. Аслам къошумчулыкну ма бу ёлюмле этерикдиле: сатыу-алуу – 127,4, эл мюлк – 15,5, къурулуш – 9,5 эмд промышленность – 3,5 миллиард сом.

Чыгарылган товарланы алычулгага жибериуу эмда тамамланган ишлени бла жумушланы юсеринден айтханда, сагъынылган кезиуде ахырына ала 89,6 (64,2) миллиард сом багъ-

асы къошумчулык этериклерин сакълайдыла министрствода. Эл мюлк продукциядан 123,5 (104,3) миллиард сом багъасы сатыу-алуу этиликди. Къурулуш ишлени ёлчемин ачыклагъан кёрюмдун 58,8 (48,5) миллиард сомга жетерикди, розница сатыу-алууда оборот а 453 (426,5) миллиард сомдан атларыкъды. Баш капиталга 82,9 (78,5) миллиард сомга инвестицияла жиберилликди, туристлени саны уа 1,474 (1,417) миллионна жетерикди.

Иш хакыны фонду 76 (71) миллиард сом болурга керекди, айлыкны орта ёлчери уа 52,5 (49,8) миң сомга жетерикди. Ишизлик азая баргъанын эсге салып, Борис Магомедович ол кезиуде ахырына аллай адамланы саны 35 (37) миң болурга боллукъун билдиргенди.

Аны барын да айтханда сора, министр, жашау журт къурулушун ёлчемин ачыклагъан тарих энтда да тохташдырылмагъанын билдирди, ол да узакъга созулмай тамамларырыгъын белгилегенди.

Мусукланы Алий республиканы келир юч жылга бюджетти бу прогнозга кере жарашдырылгъанын, ол иш да бардырылып тебирегенин эсертгенди. Министр кёргозген тарихленди ол игиге санагъанды, беш жыл мындан алгъа салынган узакъ болжаллы борчланы 2025 жылга тамамларга къолдан келлигин да чертгенди. «Шендою болумга къарасакъ, белгиленген кёрюмдологе жетерге, бирлерин а артыгы бла окуна толтурурга къолубуздан келлигин кереме. Хау, алгъаракъда «ковидни», ызы бла уа санкцияланы хаталарындан къыйналырга да тошгенди, алай быйлыны айныуу атламлары, макрокэкономика кёрюмдологе да биз ол чурумладан къутула баргъаныбызны, жангы болумга келишип тебирегенибизни кёргозмедиле», – дегенди.

Къабарты-Малкъарда къырал программаланы къурауу низамы РФ-ни Правительствосуну бегимине тийишлиликте келтирилликди. Аны юсюнден да Рахайланы Борис билдиргенди. Ол айтханда, быйыл аланы жарашдырыуу, бардырыуу эмда тинтиу жорукъланы жангыдан жарашдырырга керек боллукъду.

Министр дагында «Къырал адамлагъа» деген проектни эмда

аны чеклеринде этиллик мадарланы тизмеси жарашдырылгыны юсюнден айтханды.

Ызы бла кенеште энтда да талай бегимлени эмда буйрукъланы проектлерин созгендиле. Жер эмда ырыскы бла байламлы халланы министри Аслан Тохов Чегем районда биргектарлык жер участканы промышленность чюрюрге оную этилгенин билдиргенди. Транспорт эмда жол мюлк министр Аслан Дышеков а «Шимал Кавказын адамланы шахарланы арасында ташыуу компания» акционер общество бла республиканы Правительствосу къошакъ келишим этериклерин билдиргенди. Сёз анда поездлени жорюу графиклени эмда маршрутларыны юсюнден барады.

Саулык сакълау министр Руслан Калибатов талай учреждени бюджет катарындан автону ёлюмге, психоневрология диспансерни уа «казна учреждени» деген даражага кёчюрюрге оную этилгенин билдиргенди. Ол ышандыргъанга кере, торлениуе аланы ишлерин жалаанда иги этерикдиле аны, бир торлю ата саллык тейюлдюле, адамланы жумушларына къарау а бютонда тап боллукъду.

Спорт министрствода хазырлагъан юч проект бла Олимпиада, андан башка, Паралимпиада эм Сурдлимпиада оюнада, битеудуния, европалы эмда россейли чемпионатлада эм биринчиликеде алчы жерлеге чыкыган спортчулагъа эмда аланы тренерлерине быйлыны экинчи кварталдына стипендияла теленириги къабыл кёрюлгенди. Проектлени спорт министр Ислам Хасанов туура этгенди.

Урунуу эмда социал къоруулау министр Асанланы Алим «Къабарты-Малкъар Ресубликада халкыга социал жаны бла себеплик этиу» къырал программала эмда Правительствону 2021 жылда 15 сентябрден 382-РП буйругъуна торлениуе кийириллигин юсюнден къысха айтханды. Сёз алада абадананлы эмда сакълау жумушларына къарау системаны къурауу юсюнден барады.

Кенгешни ахырында жаш телюно ишлери жаны бла министр Азамат Лоев «Жаш телю политика айныуу» программалдан шокъланы башчыларыны юйретууе эмда бла орунбасарларыны ишлери бла байламлы кёрюмдоло келтирилгенин билдиргенди. Энди аны ишин Жарыкъландырыуу эмда илму министрстводо бардырылыкды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Бушуу
СОХОВ
Владимир
Казбулатович

Къабарты-Малкъар Ресубликага ахшы уланларындан биринден айырылырга тошгенди. 2023 жылны 22 сентябринде 85 жылында республиканы белгили къырал эмда жамаат къуллукъчуу Сохов Владимир Казбулатович ёлгенди.

Владимир Казбулатович 1939 жылны 10 сентябринде Терк районну Урожайное элинде туугъанды. 1963 жылда Къабарты-Малкъар къырал университетни бошап, къурулушчу инженер деген усталыккыны алгъанды. Урунуу жолун «Каббалпромстрой» трестни 9-чу номерли къурулуш управлениасында прораб болуп башлагъанды. Арта мюлк ишни торлю-торлю къуллукъларында урунганды.

1981 жылда ол КЪМАССР-ни Къурулуш эмда архитектура жаны бла къырал комитетини башчысына салынганды. 1982-1986 жылда Халкъ депутатлени Нальчик шахар советини толтуруучу комитетини таматасы болуп ишлегенди. Ол кезиу жашау журтла, билим берууно, саулык сакълаууу бла социалмаданият ёлюмюно мекамлары кеп санда ишленгенлери, республиканы ара шахары тап халга келтирилгени бла белгиленеди. 1986 жылда В.К.Сохов Министрлени Советини Председателини орунбасарына – КЪМАССР-ни Госпланы таматасына салынады.

1988 жылда уа КПСС-ни Къабарты-Малкъар рескомуну алгъа секретарыны, ызы бла экинчи секретарыны къуллукъларында ишлеiedi. 1991-1995

Ковок К.В., Егоров Т.Б., Мусукланы А.Т., Кодзоков М.М., Макоев Т.Э., Альгудов Ю.К., Амшкова Ф.К., Атталаны Ж.Ж., Ахметов А.Н., Ахохов Т.Б., Бербеков А.Х., Бердов Х.А., Бечеланы И.Б., Бифов А.Ж., Геклианы З.Д., Геляланы А.С., Гешев В.М., Говоров С.А., Губин Г.С., Дадов М.А., Жанатайланы С.А., Жигатов А.А., Залийханланы М.Ч., Зумакулланы Б.М., Каноков А.Б., Карданов М.Н., Кармоков Х.М., Куниев М.А., Маслов Н.А., Нахушев З.А., Панагов М.А., Родина В.С., Сохроков Х.Х., Таов П.К., Татыев К.Б., Тлеужев А.Б., Улбашланы М.М., Уналаны А.М., Федченко Л.М., Хажуев В.Ш., Хашхожев А.Б., Хубиев М.Б., Хуштов А.А., Чеченланы А.А., Чеченланы Х.Х., Шхагошев А.Л., Шурдумов Ю.Х.

Таппандырыуу

Жылны ахырына орамланы 90 километри чаклы бири жарык боллукъду

Къабарты-Малкъарда «Къоркъуусуз эм тынгылы жолла» миллет проект жашауда бардырылып башланганлы жолланы 200 километри чаклы бири кече жарык болурча этилгенди. Ол жаны бла ишле быйыл да бардырыладыла.

Алайды да, Мухол, Арик элдеде, Нальчик-Майский машина жолда, дагында республиканы ара шахарыны Мовсисян атлы ораманы эки километринде чыракълары бла чыпынла орнатылгъандыла. Ала Нальчикде «Таза кёк» программгага кере 8 участкада да салынырыкъдыла. Жарытылык жолланы битеу узунлугу

жылда ол Къабарты-Малкъар Ресубликаны премьер-министрини орунбасары, ызы бла экинчи орунбасары болуп урунады. Ол кыйын кезиуде республиканы экономикасын тозураудан сакълау, аны тутучулу айныуу жолуна салыуу жаны бла мадарланы жарашдырыуу бла жашауда бардырыуууу улуу кыйын салгъанды.

В.К.Сохов Россей Федерацияны Федерал Жыйылууну Къырал Думасыны экинчи эмда ючюнчю чакъырлыуларыны депутаты, КЪМР-ни Парламентини 3-чю чакъырлыууну депутаты да болуп тургъанды.

Къырал, мюлк эмда жамаат къуллукъланы къайсысында да Владимир Казбулатович уста оюучу, хунерли къураучу болганын кёргозгенди, республика айныуу эмда жашнар ючюн кюнчюн, билимнен, профессионал сынауун да аямагъанды. Ол халал жорекли адам, чынты шукъ, ышангылы негер болгъанды.

В.К.Соховну къыйынына тийишли багъа берилгенди. Ол Сыйлыккыны эмда «Къабарты-Малкъар Ресубликаны аллында кыйыны ючюн» орденле, Къырал Думаны, Россей Федерацияны, Къабарты-Малкъар Ресубликаны да Сыйлы грамоталары, кеп ведомстволу сауугъала бла белгиленгенди. Анга «Къабарты-Малкъар Ресубликаны сыйлы къурулушчу» эмда «Терек шахары Сыйлы инсаны» деген даражалы атла да берилгенди.

Къабарты-Малкъарны махтауу жашы, фахмулу оюучу бла къураучу, намысны бийкде тутхан Владимир Казбулатович Соховну жарык сыфаты бизни эсибизде сакъланырыкъды.

17 километр чаклы боллукъду.

Андан сора да, 2023 жылда республиканы битеу муниципал районларыны 22 элинде регион магъаналы автомобиль жолланы 66 километри кече жарык болурча этилликди. Регион жолланы кыйырларында салынып турган темирбетон чыпынлауу да чыракъла тагъылыкдыла. Бу ишле сентябрьде окуна башланырыкъдыла.

Алай бла, жылны ахырына жолланы 90 километри чаклы бири жарык болурча этилликди, деп билдиргенди КЪМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министрствосундан.

«Заман» газетде бизни республикада билим берген махкемелени юслеринден терк-терк жазыла турады. Аладан бири Маданиятны эм искусстволаны колледжиди. Бу учреждение Искусстволаны Шимал-Кавказ институтуна киреди. 2014 жылда институту директору Рахайланы Анатолий мында Искусстволаны школуну да кыраган эди.

Алай бла, фахмулу сабийле гитчеликлеринден башлап, усталыкыга атлама этедиле. Алга школну жетишимли бошап, колледже киредиле, ызы бла

институтта бийик билим аладыла. Ишни былай кыралганы тюз болганын заман кёргозгенди: бир выпускник да ишиз кыалмайды, аны кый да, студент жылларында окуна ала жерлерин табадыла. Бюгюн «Заман» газетни кыонагы Маданиятны эм искусстволаны колледжини директору, профессор, КМР-ни маданиятны сыйлы ишчиси Валерий Хабалович Шариковду.

«Бизде билим алганла ишсиз кыалмайдыла»

- Бусагъатда колледже ненча устаз ишлейди?

- Битеу да жетмиш адам болабыз. Алай ала барысы да жалаңда колледжи ишчилери туюлдуле. Музыкага юйретир ючюн адам кеси керти уста болурга керекди. Аны ючюн башха жерледе ишлеген белгили адамланы да жарым ставкага ише алабыз. Сёз ючюн, Мотайланы Тимур филармонияны солистиди, колледже уа кларнетден устазды.

Сёзсюз, кючлю устазларыбыз болганы ючюн, бери окууга киргире сюйгенле кёбдюле, конкурсларыбыз уллудула. Межамыбыз да шахарны ортасындады, общежитибиз да барды. Бусагъатда бизде окугъанланы саны эки жюз бла элиге жетгенди.

Колледжини айныууна кёп устазла кыйын салгандыла, алаңы санында бу окуу юню биринчи директору Муса Хабалович Хасановун энци белгилерге сюеме.

- Музыкант болгъан, космонавт болгъанча, манга бир кыйын ишча кёрюнеди. Ол алаймыды?

- Ол кертиси бла да сейирди. Фахмулу сабий кёрюнюп кыалады, алай андан чынтты музыкант кыалай этерге боллукъду? Уста кюнден-кюнге анга билгенин юйретеди. Бизде сау классны аллында бермейсе дерс. Бир устаз жалаңда бир окуучуну юйретеди. Бетден-бетге. Сёз ючюн, Малкхарланы Мурат мени сохтамды, ол бюгюнлюкде Россейде белгили музыкантды, бек ёхтемленеме аллай устаны ёсдюралгыныма.

Бизде билим алгъанла халкыла аралы, битеуроссей эм регионлу эришюледе алчы жерлеге чыгадыла. Ишсиз бир выпускнигибиз да жокъду! Аны кый, студент жылларында окуна ишлеп башлайдыла.

- Кыаллай усталыкыла бардыла бусагъатда колледже?

- Фортпиано, духовой инструментле, миллет музыка инструментле, хор, джайн, библиотекачыланы да хазырлайбыз. Алай, башында айтханымча, бизге асламысында кесибизни Искусстволаны школундан эм башха музыка школаны бошагъанла окууга киредиле.

- Музыка кадет корпусну юсюнден да айтсагъыз эди?

- Бери жашчыкъланы тёртюнчю классдан сора алабыз, ала, музыка билим алгъандан сора да, толусунлай бизде жашайдыла. Ашлары – столовада, жашагъанлары – общежитде. Юйлерине солу кюнге барадыла. Бизде окугъан кезуилеринде музыкантлача ишлеп башлайдыла. Аны бла бирге кадетле адеп, тизгин не зат болгъанларын билген сабийледиле.

- Бусагъатда, совет жылладача, специалистлени керекли жерлеге ишлерге жиберген тёре бармыды? Сёз ючюн, бир уллу тау эл Огъары Малкхарда сабийлини миллет теспеулере юйренирге онглари жокъду.

- Угай, окуудан сора керекли жерлеге ишчилени жиберген тёре жокъду бусагъатда. Ол жанына биз оноу эталык туюлбюз, анга кырал кыулукчула кыарарга керекдиле.

- Сизде контракт халда окуутуу бла болум кыалайды?

- Быйыл кырк сегиз адамны бюджетде, онусун а контракт халда окурга алгъанбыз. Алай контракт жерлеге да конкурс уллуду. Жерлени санын да

бизге министерство белгилейди.

- Сиз музыкантланы жалаңда бизни республикага угай, битеу да Россейге хазырлайсыз деге боллукъ болур?

- Ол кертиси бла да алайды. Мариинский театрда дирижёр Гурген Петросян, белгили композитор Мурат Кабардоков да бизде окугъандыла. Бусагъатда Россейни Композиторларыны биригюуне кирген Малкхардуланы Ахмат да бизде билим алгъанды: Саратовда консерваторияга дери Нальчикде колледжини бошагъанды.

- Валерий Хабалович, усталыкыны сюесиз огъесе сахна кесине тартханлаймы турамыды?

- Эллижыллыгымда ахыр юбилей концертими бергенме, толусунлай усталыкыга кёчгенме. Алай концертле энтта да кыатышама, баяным кабинетимдеди.

Усталык ишни юсюнден айтханда, кесим энчи методика кырагъанма, битеу да Россейде мастер-классла берме. Мени акылыма кёре, хар музыкант белгили чыгармаланы кеси кыалай аныгалагъанын кёргозте билирге керекди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Пресс-конференция

Борчлары болгъанланы кыаллай эркинликлери бардыла

Тюнене РФ-ни Суд приставларыны федерал службасыны регион управлениясында коллекторланы ишлерине жораланган пресс-конференция ётгенди. Анда асламлы информация органланы келечилерини сорууларына ич службаланы полковниги Олег Эфендиев жууапла бергенди.

Бу тубешуню магъанасын журналистле кеслери белгилеген эдиле. Нек дегенде инсанланы бир кыууларына коллекторла бла тюрберге туюшеди. Белгилесича, ала банкларга борчлары болгъан адамланы тынчыкъларын аладыла, жашауларына кюркюу да этедиле. Аны себепли соруула аслам болгъандыла.

- Бизни республикада коллекторла, башха жерледеча, адамланы онгларын алгъан кезуиле жокъдула. Болсада юсюбюздеги жылны 8 айына алаңы ишлерине адамладан 33 тарыгыуу келгенди. Ала 230-чю номерли федерал законнга бузукълук этгенлери ачыкълангандан сора, 4 административ иш ачылгъанды эм 50 минг сом тазир салынганды, - дегенди Олег Аркадьевич.

Ол билдиргенге кёре, коллекторла 8-ден 22 сагъатха дери сёлеширге боладыла. Аны да ыйыкыга эки кереден кёп сёлеширге жарамайды. Бетден-бетге

тубешуле да ыйыкыга жалаңда бир кере эркин этиледиле. Жууукълары бла уа жалаңда борчу болгъаннаны ыразылыгы бла тубеширге жарайды.

Олег Аркадьевич билдиргенге кёре, приставланы баш борчлары адамланы сейирлерин кыоруулауду. Аны себепли ол инсанладан коллекторла бла сёлешиулерин жаздырып турурларын, аладан телефонлагъа келген билдириуленди да кырмай сакъларга чакыргъанды.

- Хау, керек болса, биз сотовый операторладан да алаалабыз информацияны, алай бек игиси уа – адамла кеслери анга эс белселеди, - деп чертгенди ол.

Банкланы бла кредит алгъанланы араларында жууаплылыкъны юсюнден айта, ол банка 4 ай чакълы заманны ичинде тёлемеи тургъанла бла, борчлары коллекторлагъа сатмай, келиширге боллукъду.

- Коллекторла борчланы банкладан сатып алгъандан сора кеслерины процентлерин кыошарга эркин туюлдуле. Алай зат болса, алаңы сюдге берип, ала тохташдыргъан борчну азайтырга боллукъду, - деп билдиргенди Эфендиев.

Бюгюнлюкде кыралда болгъан битеу коллектор организацияланы тизмеси кыралыпды. Анда болмагъанланы ишлери уа законнга чюйре келеди эм ала жууапха тартылырга боллукъдула. Дагыда Олег Аркадьевич 5-22 сентябрьде ведомство «Защита прав граждан от неправомерных действий профессиональных взыскателей» деген акция бардырылгъанын билдиргенди. Аны чеклеринде быллай жарсыулары болгъанла сюд приставладан болулукъ табадыла.

ТАПАСХАНЛАНЫ Аминат.

Шагырейленю

Терек бахчаларыбызга – бийик багъа

«Иш кёллю Россей» жамауат организацияны Кострома шахарда ёблюмюне кирген предпринимательле кёп болмай Кыбарты-Малкхарга келип кетгендиле. Кыонакыла «Сады Приэльбрусся» эм «Агрохолод» предпринимательле да баргандыла.

Терк айныгъан терек бахчала кырау жаны бла бизни республика саулай кыралда окуна алчы жерледен бирин алады. Бу ише изленген битеу хар нени да жеринде чыгаргъан жалаңда бир муниципалитет барды кыралда – ол Басхан районду.

Кыонакыла ол предприниматланы башчысы Анзор Лиев тубеп, алма жыйуу бара тургъан бахчаланы кёргозгенди, алада иш кыаллай кыралгъанын юсюнден да хабарлагъанды.

Предпринимательле продукцияны келир жылга дери тап халда тутхан объектлеге, холдильниклеге да кырагъандыла. Алада орунланы хар бирине да 200-220 тонна продукция сыйынады. Кыатларында уа алмаланы айырып жарашдыргъан оборудование ишлегенин кёргендиле. Технологиялы ызда бир сагъатны ичинде онтогуз тонна продукцияны жуууп, кыургакъсынып, айырып, башха-башха орунлагъа жыйдыла. Аны барын да техника кеси этеди. Алай бла кыонакыла кёргенлерине бийик багъа берип, ыразы болуп кетгендиле.

УЛАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Анда минг жыл мындан алгга болган ишлени юслеринден айтылады. Ол оч китапдан кыралдады: «Манас. Семетей. Сейтек». Трилогия дегге да боллукьду. Семетей Манасын жашыды, Сейтек а туудугу. Манас Кыргыздын бирикдирген, аны тарыхын айткан, эртегили адетлерин туура этген, магъана жиби юзюлмей, халккыны жашауун тюрсюнлю сыфатлаган эпосду.

Кыргыз каганатха, баш азатлыкьга, миллетликге келген жолду. 1994 жылда Кыргызстандан келген белгили манасчы сау Нальчикде «Спартак» стадионну «Манасха» тынгылатханы да не хазна анстан болсун. Андан бери 30 жыл озганды, алай халккыбызны кыалай суйюп тынгылаганы бюгонча эсимдеди.

«Манас» деген жигитлик эпос биринчи кере 1885 жылда басмаланганды, ол 500 мингден артыкь назму тизгинден кыралдады. Ол а Махапхарага эпосдан эки кереге узунду, аны кьой, Тибетни Гэсэре патчахыны юсюнден айтылуаны да кыйда озады. Манас кечгон кыргыз халккыны энциклопедиясыды дегге да болады. Анда жети оюм, жети осуят аллындан ахырына дери чертилгенлей, кыанынга сингенлей барады.

Биринчиден, миллетни бирлиги бла аны байламлыгы болурга кереги. Экинчиден – халккыла аралы келишимлик, шүбкүлүк, байламлык. Ючюнчиден – милет сый бла Ата журтха сыймеклик. Тертюнчүдөн – ишни, билимини юсю бла жашнауга эмда иги жашауга итинуюлук. Бешинчиден – гуманизм, кече билмеклик, тэзюм. Алтынчүдөн – табийгьат бла жалгьашыу. Жетинчиден – Кыргызны кыраллыкьтын кючлеу, дайым кьоруулау.

Кыргыз жазычулары кыанатлары «Манасдан» өсгенерине бир киши да ишек салмайды, ол жаны бла өмюрде да даулаш окуна чыкмаганды. Нек дегенде бу эпос кыргыз миллетни тин байлыгыды, аны себепли анстан тойюлдо, кыайсы жазган кыргызлыны угьай, кыайсы кыргыз инсанны да илхамы мындан башланганы. Дунялга айтылган жазычу Чингиз Айтматов Манасны романларинда, повестьлеринде, жапарларында да кесича кёргенди, кесича ангылаганды, кесича хайырланганды анда болган кыайсы таурхуну не да алыкы бир адам да эслемеген болумун чертип, ол аны андан ары айнытханды.

Чингизни «Өмюрден эсе узакь созулганды кюн» деген романы да демениги бу чыгарманы тизгин айырыларындан келген эпос бла не аз да шагьирей болган ангыларыкьды.

Не уллу, не терең оюм да кыайсы өмюрнү тыгырыкларындан келе эсе да, ол адам улуну бюгонню кюнине маралады, бу

Фрахмулулукь

«Манас» – ол кыргыз халккы дунягга айтылган жигитлик эпосду. Аны баш жигити тауушлукь батыр Манасыды. Жер жоюнде жашаган миллетлени келден айтылган халкк чыгармачылыкларыны араларында эм уллу эпосха саналады эмда ол жаны бла Гиннесни рекордларыны китабына киреди. Одиссея поэмадан эсе 20 кереге узунду.

Чыгарманы магъанасын аны макъамы бла бирге сакьлагьанды

сагьатына айтылады. Нек десек, жаланда бюгон торлендираллыкьды адам келир кюнню, кьадагь ызлаган кыйынлыкьдан, жаланда бюгон хыйсаллап, кьутулурга боллукьду, ансы тамбла кечди... Чингиз Айтматовну бу романында чертилип айтылган манкьуртлукь бизни бусагьатда, ичибизни кемирип, боюнубуздан асханды. «Өмюрден эсе узакь созулганды кюн» кьуугьунду, бизни бюгюнубюздю. Ма былай кесгин салынып турады соруу: кьабадымы, кьабадымы деп.

Бизни театр да бу романга кере анстан салмаганды спектакль. Сау болсун тамбланы юсюнден сагьыш эттени ючюн. Къайсын да «Харун» деген поэмасында бошму айтханды: Иншаллах, унутмаз адамны эси деп, не да оруслула нарт сёлеринде – Фома не помнящий родства, деп... Бюгонлюкде кьазауат адамны эси ючюн барады, адамны эсида да баш магъана жашауда. Жаулары, душманлары муратлары адамны эсиз этгендеди, аны халккыны адетинден, тарыхындан, тилинде, тининден эм аллы уа – адамлыкьдан бла жууукьлукьдан айыргьандады. Кьул болурга, кьарауаш болурга – мындан тынч жол жокьду дуня башында.

Кыргызлыны озган кюнлерини кюзюсю, келир кюнлерине ышангылы кюсю «Манас» эпос орус, кьытай, немис, франкуз эмда япон тиллеге кечюрюлюп басмаланганды. Инглиз тилде уа бу трилогияны 400 бетде Интернетде электрон торлюсюн табарга боллукьду. Аны кечюрген Акылай Бауматовады. Айтылуага кере, инглиз тилде «Манасны» тин байлыгы,

Кыргызлыны ханлыкьларын алды, Анда кеси төрелерин салды. Юйню, журтну аямда – ойду, Батырланы, жигитлени жойду, Бийчелени башсыз этип кьойду...

Ангылашынады да, кез аллынга келеди да айтылган? Ма анга фахму дейди-ле, миллет адамы дейди-ле алай хунери болганга уа.

Кыргыз халккыны чыгармачылыкьгы эм байладан бирлерине саналады дунягга. Аны эм бийик төппеси уа, айтханыбызча, «Манасыды». Ол алдан башлап ахырына дери, бизде кьарачай-малкьар халкь эпосха, назму тизгинле бла айтылады, кеп торлю айтылуу барды. Ол сейир тойюлдо, аууздан ауузга, төлюден төлюге өте келсе, сөз да торленеди, болум да унутулады, бирде уа башха магъана да алады.

Кыргыз халккы жашап турган жерни

Этгенди төрө жажаними. Алай ачы болду кьадагь анда, Хар ким да ёлюмден кесин сакьлай, Кими кьачды Бапан жанларына, Кими ачды жолла Алтайына, Кими кьачыл барганды Кангайга, Башхалары – Эрен тауларына. Ата журтну кьююп, узакьлага Этгенди тугьан жерден саула. Усен ханны, бугьоу тагып анга, Сюргенди Шимал Орханына. Кьачханды Бай, Ата журтун кьююп, Сибирь таба, ёлюм кюйден кьоркьуп. Кетгенди Орозду Енисейге, Мадаг излей кеси юйорюне. Алооке чачханды аланы – Ногой ханны кичи уланларын. Ол Жакьпыны, Акбалтаны байлап, Кьарауулла салган эди сайлап. Сибирь таба сюргенди аланы – Сууукьлугь болган эм бораны. Кыргыз халккы, кетип Ата журтдан, Чачылдыла, жайылдыла андан.

Мында, кыайсы бир эпосдача, таурух бла тарых бири бирине ал бермей барадыла. Илмуга биринчи белгили болган кьол жазмаларындан бири Сайф ад-Дин Ахикенти молланы жазыулары болгьандыла бир беш-алты өмюр мындан алгга. Аны бир кьауум юзюклерин биринчи кере белгили торюклогь В. Радлов бла Ч. Валиханов басмалагьандыла. Бизде уа чыгарманы кьарачай-малкьар тилге биринчи Мусукаланы Сакинат кечюргенди бек иги, бек уста. Бизни бюгонда бек кьууандыргьан а мында «Манасны» магъанасы, макъамы бла бирге алапат сакьланганды.

макъамы, ёлчеми, магъанасы да сейир ариу сакьланганды.

Бизни маданиятда да бир уллу, магъаналу иш болгьанды. «Манас» ана тилибизге кечюрюлгенди. Аны бизге, кьарачай-малкьар окуучулага, белгили жазычубуз, фахмулу поэтибиз Мусукаланы Сакинат баям этгенди.

Ол аны Мар Байджиов орус тилде басмалаган чыгармасындан алып кечюргенди. Сакинат кеси айтханга кере, Байджиов ёз миллетини энчилигин сакьлап, чыгарманы бек тынгылы кечюргени ючюн сайлагьанды ол аны. Келе турган жылда халккыбызны Орта Азиягга кечюрюлгенине 80 жыл боллукьду. Кьарындаш халкьланы игиликлерин унутмай, анда тугьан төлюбюзге сауга этгенди поэтсега нарт уллу ишин.

Бу керти да уллу ишди, керекли ишди десек, бир зат да айтмай кьыйгьанга саналлыкьды. Уллу Тюркде окуна кьыралланы болушлугь бла ол кеп болмагьанлай, 2017 жылда, чыкьгьанды. Башкьортстанда бла Якутияда уа энди басмаланып башлагьанды.

Бизни Сакинат кьалай кечюргенди «Манасны», деп сорган болса, айтыргьым былайды – дунягга иги да белгили малкьар поэзиябызны жетишимлерин уста хайырланганды, эпосну макъамын, южюрюшүн, баш башы уа – магъанасын сакьлагьанды. Аны да нек айтырга кьалгьанма? Окуучу кеси кёрлюкюдө, ол мен айтханга кеси да тошюнюрюкюдө.

Ма ол Ногой – кючлю патча, батыр Дунягдан кетди, кьалды аты. Кьытай, монгол халкьга ону эте,

ДОДУЛАНЫ Аскер.

СЁЗБЕР

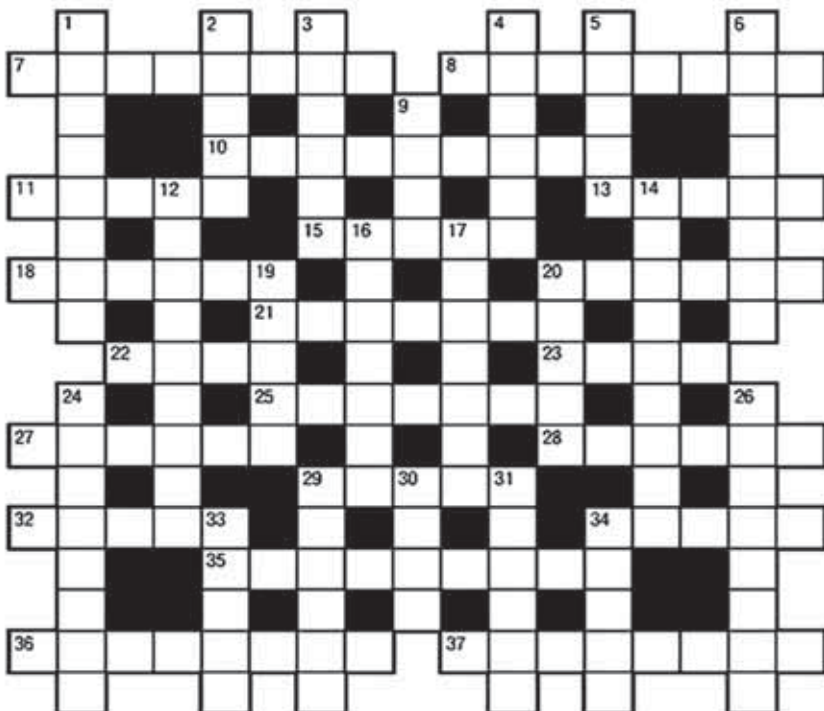
ЭНИНЕ: 7. Кёкнү кыбыла жанында жудуз бёлек (Кентавр). 8. Кьонакьлыкьда бек ардагы аякь. 10. Белгили жазычу Залихаланы... 11. Таша зат. 13. Таулада тюз жерчик. 15. Таулу тиширүү ат. 18. Суулу жерде ёсген гокка. 20. Бек сейирлик деген магъанада келген сёз. 21. Барган сууну кьоркьуулу жери. 22. Тейри кылычны тюрсюнлерин жыйган сыйлы таш. 23. Ариу кийинирге суйгенле аны ызындандыла. 25. Ишни алгга элти. 27. Тауушну тюрлюсю. 28. Тартылган нартох ун. 29. Сыйлы китап. 32. Кьарангыны жарытхан зат. 34. Чабакь. 35. Ашдан тоя билмегенле. 36. Кьол аязны бирге кьысыу. 37. Белгили дарман ханс.

ЁРСИНЕ: 1. Табаны тюрлюсю. 2. Жети зат кьошулуп этилген шорпа. 3. Басма орган. 4. Жау бла сермешге чыкьган белгили таулу кьызы аты. 5. Ууакь урлукь ёсген бахча. 6. Кьыйынлыкьда асыу сёз. 9. Инсан урушда кьызылланы жаулары. 12. Этни юлюш этиучюле. 14. Отдан учхан кесекчикле. 16. Бир юйор кьурау. 17. Уруш сауут. 19. Аман адамга аны береди халкь. 20. Бызынгьда кьутасла тутхан Хочуладан белгили малчы жаш. 24. Адамга онг бермезни бир тюрлюсю. 26. Жауну кьайнаганын билдирген шарт. 29. Берекетлик. 30. Мал ашха деп ёсдюрюлген ханс. 31. Гара суу. 33. Жумуртханы агьын, сарысын бирге жыйган зат. 34. Отунчуну саууту.

Газетни 111-чи номеринде басмаланган сёзберни жууаплары:

Энине: 5. Шаптал. 6. Оруслу. 9. Шорпа. 10. Шагьат. 11. Отлау. 12. Анаша. 16. Чуракь. 18. Чайхана. 19. Абердин. 20. Булула. 21. Жаурун. 22. Жатма. 25. Асаба. 30. Молла. 31. Сууукь. 32. Журна. 33. Шайтан. 34. Монглукь.

Ёрсине: 1. Балпуш. 2. Алхам. 3. Кьонакь. 4. Алатау. 7. Чоюн. 8. Хата. 13. Адабият. 14. Халифат. 15. Ундурукь. 17. Рузлама. 23. Атом. 24. Мулхар. 26. Суулуку. 27. Банк. 28. Турна. 29. Хурма.

Байлампыкыла

Ставропольда маданияты эм спортну «Кавказ оюна – 2023» төрөли фестивалы бардырылганды. Быйыл анга онтогуз делегация кыатышханды: Кыбыла эм Шимал-Кавказ федерал округладан, Донецк эм Луганск халк республикаладан, Запорожье эм Херсон областладан. Бу сейрлик байрамга Кыбарты-Малксардан да баргандыла келечиле: Элбрус муниципал районну Отарланы Омар атлы район музей эм Усталыкыланы арасы.

Баш мураты – миллет адет-төрөлени ачыкылау

Фестивальны мураты – миллет маданиятланы көргүзтүю, халкыда өмүрдөлдөн бери сактыланган оюнланы жаңгыртуу эм Россейни регионларны араларында шүөлүкүнү көчөндирю.

Элбрус районну музейни көрмючюне

фестивальда сейр бек улуу болганды, кыраучула таулуланы миллет кийимлерине, кийизлерине бек бюсүрегендиле. Бусагатта 2002 жылда ачылган музейде юч мингден артык экспонат сактыланады. Жарсыгуа, биз алгын телюлерибиз хайырланган затланы атып кыояргыа өчбюз, сөз ючюн, кюбюрлени. Музейни директору Этезланы Фатиматы башламчылыгы бла шөндю музейде кюбюр жыйымдык барды. Дагыда мында бек сейрлик проекттеринден бири – озган өмүрдөлдөн кыалган суратлагыа көре таулу миллет кийимлени кыурауду.

Дагыда бу кюнде музейде Адыгланы кюнлерине аталган көрмюч кыуралганды эм экскурсияланы бөлюмюню башчысы Толгурланы Фатима бла назмучу эм музейни ишчиси Эзденланы Жена Отарланы Керим атлы биринчи номерли лицейде төртюнчю классда окугунлагыа черкесилени тарыхларны эм маданиятларны юслеринден айтхандыла.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Тутушуу

Жаш гөжефле кыаруларын сынагандыла

Орта кюн Нальчикде грек-рим тутушудан жаш телюню республикалы турнири бардырылганды. Анга 2007-2009 жылда тууган жашла кыатышып, усталыкларын көргүзгөндиле.

Эришиулени кыураганды аны «Спорт наркотиклеге кыажанду» деген чакырыуу бла өтдюрөндиле. Саулай да алагыа 11 ауурлук кыауумда субектни битеу районларындан бла шахарларындан 150 гөжеф кыатышханды.

Спортчула бир бирге ал бермей жыгышхандыла. «Алтынланы» кеси ауурлукларында Адам Балкаров, Казбек Гучаков, Алан Дзуев, Джапуланы Ислам, Ислам Кумышев, Тамерлан Канкулов, Али-

хан Чилов, Имран Мацухов, Инал Шомпаров эм Нодар Каблахов алгандыла.

Гөжефле барысы да,

майдалладан сора да, кубокла эм сыйлы грамотала бла саугалангандыла.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Себеплик

Солургыа, саулуккуну кючлендирюрге да ахшы онгла

Россейни Социал фондуну КъМР-де бөлюмю жылны башындан бери региондан 278 адамны санатор-курорт багыууу бла жалчытханды. Сол жумушха битеу да 7,5 миллион сом кыоратылганды.

Путёвкала бла кеси республикабызда эм андан тышында саулуккыларына бакыдырыгыа кыан басымлары, эндо-кринологияларында, солуулары тыйылып эм нервалары бла байлампы ауруулары болганланы ашырадыла. Аны себепли солургыа жиберге, объектеледе кыаллай медицина онгла болганларын эсге алмай кыоймайдыла.

Дагыда хаксыз путёвкала льготалары болган инсанланы биргелерине баргунлагыа да берилдиле. Санаторийледе турууну кезиюу асламында 18 кюндю. Сактылыклары болган сабийлеге ол 21 кюнне жетеди. Аркыа сюектеринде бла

башларында ауруулары болганлагыа ол кезиюу 24-42 кюн чакылды.

Алай барып солургыа излегенле кеслерин Социал фондуну регионда бөлюмюно сайтында «Регионда жашагунлагыа билдирю» деген бөлюмде тизмеде көрюрге боллукыдула.

Эсге салайыкы: аллай путёвкала кыралдан социал болушлук алгунлагыа берилдиле. Бир кезиюде ахчаны сайлагунла биююнлюкте санатор-курорт багыуууа очердеге турургыа эркиндиле. Алагыа барлык жерлерине дери жолларына да хак теленирикти. Аны ючюн 1 октябрыге дери Госуслуги порталда неда МФЦ-гыа барып, заявлени берюрге боллукыду. Андан сора 2024 жылда ол эркинлик кыайтарыллыкыды, деп билдиреди Россейни Социал фондуну КъМР-де бөлюмюно пресс-службасы.

ТАПАССАХЛАНЫ Аминат.

Эришиу

Жолда жюрююню жоруклары ким кыалай биледи

Быйыл 19 сентябрыден башлап 15 октябрыге дери «Къоркыуусуз жолла» деген битеуроссей онлайн-олимпиада өтерикди, деп билдиргендиле КъМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министрствосундан.

Жыл сайын бардырылуучу олимпиада 1-9-чу классланы окуучуларында жолда кыоркыуусуз жюрююню жорукларын кыалай билгенлерин ачыкылайды. Аны РФ-ни Транспорт эмда Жарыкландырыу министрстволары, ГИБДД, «Миллет приоритетле» АНО кыурап бардырадыла, «Къоркыуусуз тынгылы жолла» миллет проектни жанындан да себеплик этиледиле.

«Жоллада жюрюуге кыатышханланы кыоркыуусулукларынын жалчытыууу ол миллет проекте улуу магыана бериледи. Бегирекда сабийлеге эс бурулады. Анда белгиленген борчланы толтуруу ючюн жолланы тап халгыа келтиребиз, инфраструктураны айнытабыз, жангы амалланы хайырланабыз. Жоллада кыоркыуусулук – ол дагыда адам, бегирекда сабий, быллай жерледе кесин жюрюте биллюду. Алай бла школчула билимлерин ма бу битеуроссей эришиуге кыатышып ачыкыларгыа боллукыдула», – дегенди РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Марат Хуснуллин.

Олимпиада төртюнчю жыл бардырылады. Анга битеу да 10,5 миллион сабий кыатышханды, Кыбарты-Малксардан да 21 мингден артыкы.

Марат Хуснуллин айтханыча, кыоркыуусулуккуну жалдан билим угай, тап жолда да кючлендиреди. Сагынылган миллет проектни чеклеринде төрт жылны ичинде республикада жолланы 3,2 минг участкасы жаңгыртылганды.

Бу иш быйыл да барады. Жылны ахырына дери 40 километрге мадар этилликди. Ол кеслери да билим беруу учуредени алагыа элтген жолладыла. Көп элдеде, сөз ючюн, Каменномостда, Хабазда, Загаражде, Экинчи Лескенде, Шалушакда, Ерокода аллай тийреледе жангы асфальт салынганды, кыоркыуусулуккуну жалчытыууу жангы бла да аслам иш этилгенди.

«Миллет проекте кирген объектели тизмесин жарашдырганда школ маршрутлагыа не заманда да энчи эс бурулады. Быйыл аллай 830 объектни жаңгыртыгыа сюебиз. Аланы узунлугу 2,5 минг километрге артыкыды. Бирлери элдедиле, башжалары уа регионланы эмда муниципалитетлени араларында. Барысы бла да школ автобуса жюрююдоле», – дегенди Федерал жол агентствону башчысы Роман Новиков.

Олимпиадагыа <https://dorogi.uchi.ru> сайтха кирип кыатышыргыа боллукыду. Аны этерден алгыа [Uchi.ru](https://uchi.ru) платформада эсепте турургыа керекди. Толу халар [национальныепроекты.рф](https://nacionaльныепроекты.рф) порталда басмаланады.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Кыбарты-Малксар Республиканы Парламентини депутатлары эмда аны аппаратында ишлегенле РФ-ни Кырал Думасыны Федерал Жыйылыууну 2-чи эм 3-чю чакырылуларыны депутаты, КъМР-ни Парламентини ючюнчю чакырылууну депутаты **СОЖОВ Владимир Казбулатович** өлгенине бушуу этип, аны жууукларына, ахлуларына кыайгы сөз бердиле.

Кыбарты-Малксар Республиканы Парламентини депутатлары эмда аны аппаратында ишлегенле КъМР-ни Парламентини депутаты **ХИБИЕВ Науу Хабаловичге** анасы **ХИБИЕВА (Шомахова) Физа Хамзатовна** өлгенине бушуу этгенлерин билдирип, кыайгы сөз бердиле.

Учредительле: Кыбарты-Малксар Республиканы Парламентини бла Правительствосу

Шеф-редактор
ТЕКУЛАНЫ Хауа

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан (баш редактор),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторун орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакнаит,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приемный - 42-63-01. Баш редакторун орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм аслампы информацийны эркинликлерин кыоруулауу жаны бла Кыбарты-Малксар регион инспекцияла 2016 жылда 19 декабрыге регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагыа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикте кере 19.00 сагытада кыол салынады. 20.00 сагытада кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НАМИНГН ЧЫГЪАРГАНЛА:

Улбашланы Мурат - джурнуни редактор, Кучукуланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарыны орунбасарлары; Ахматланы Лиоза (1,2,3,4-чю бетле), Гелаланы Валентина (9,10,11,12-чи бетле) – корректорла.

Тиражы 1484 экз. Заказ № 2075

Багысы эркинди.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспекти, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru